

VYUŽÍVÁNÍ JEDNOTNÉHO ZADÁNÍ PRO ŽÁKY SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Střední škola a Mateřská škola Aloyse Klara
Vídeňská 28, Praha 4

MgA. Dalimil Vrtal – zástupce ředitelky

Zrakové postižení

- Zrakové postižení je obecný pojem, označující skupinu velmi různorodých onemocnění a poruch, které nějakým způsobem omezují schopnost zrakového vnímání. Toto postižení ovlivňuje celou osobnost jedince a jeho psychický vývoj. Z hlediska funkčního chování zrakové postižení narušuje a mění především kognitivní funkce, orientaci a motoriku v životním prostředí, včetně emocionálně-sociálního vývoje osobnosti.
- Osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. Užejí se tímto termínem rozumí ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje.
- Nezahrnujeme sem tedy např. člověka, který nosí dioptrické brýle a s nimi docela normálně vidí – to znamená, že má zrakovou vadu lehčího stupně a s brýlemi zvládá bez potíží každodenní činnosti, nemá omezení v přístupu k informacím, v orientaci a samostatném pohybu, v pracovním uplatnění, v sociální oblasti apod.)
- Abychom zdůraznili tento rozdíl, mluvíme někdy o *těžce zrakově postižených*. Tím máme na mysli skupinu zrakově postižených, u nichž právě onen vážný funkční důsledek zrakové vady zasahuje do běžného života, jimž už běžná brýlová korekce nepostačuje k plnému ("normálnímu") vidění.

Zrakové postižení

Zrakově postižené lidi můžeme dále dělit na nevidomé a slabozraké.

- Při očním vyšetření se zkoumá:
  - **Zraková ostrost** vyjádřená tzv. vizem, udávaným zpravidla ve zlomku, kde první číslo znamená vzdálenost v metrech, ze které dotyčný čte, a druhé číslo označuje vzdálenost v metrech, ze které daný řádek přečte zdravé oko (vizus zdravého oka je tedy např. 6/6).
  - **Velikost zorného pole:** toto pole může být v důsledku zrakové vady zúženo, omezeno nebo v něm může docházet k lokálním výpadkům.
- Definice zrakového postižení pouze podle ostrosti vidění a rozsahu zorného pole není vždy úplně dostačující. Pro objektivnější diagnostiku musíme pečlivě zkoumat další zrakové funkce, jako např.
  - kontrastní citlivost (světloplachost, šeroslepost)
  - schopnost rozlišovat barvy (barvoslepost)
  - vnímání hloubky
  - schopnost lokalizovat
  - schopnost fixovat předměty, sledovat je v pohybu apod.

Klasifikace zrakového postižení podle WHO

Kategorie	Druh zdravotního postižení
1	<p>Střední slabozrakost zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) - minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 – 1/10</p>
2	<p>Silná slabozrakost zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) - minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 – 10/20</p>
3	<p>Těžce slabý zrak a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 – 1/50, b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů</p>
4	<p>Praktická nevidomost zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena</p>
5	<p>Úplná nevidomost ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí</p>

Zrakové postižení

Zrakově postižení žáci mají omezené nebo znemožněné vnímání okolního světa pomocí zraku, což má zásadní vliv na některé kognitivní procesy v souvislosti se studiem a s vykonáním závěrečné zkoušky. Mnohé zrakové vady lze do určité míry kompenzovat pomůckami, ale ani tak nemohou někteří žáci vnímat okolní svět zrakem ve stejné míře a kvalitě jako jejich spolužáci.

Z tohoto důvodu zůstávají žákům s těžkým zrakovým postižením některé oblasti vzdělávání obtížně dostupné nebo zcela nedostupné. Tomuto handicapu odpovídají příslušná uzpůsobení podmínek ZADÁNÍ a PRŮBĚHU závěrečných zkoušek.

Charakteristika potíží zrakově postižených žáků

Žáci zrakově postižení se hůře orientují v textu, mají různé poruchy zorného pole. Potřebují více času k přečtení a napsání textu, protože často používají pomůcky jako například Pichtův psací stroj, Braillovo písmo, různé optické pomůcky apod. Žáci potřebují více času na zpětnou kontrolu, často jsou také rychleji unavitelní, proto potřebují individuální přestávky.

Mívají potíže se složitějšími texty, jsou limitováni v grafickém projevu, obtížně hledají ve slovnících. Žáci mají často problémy porozumět čtenému textu, mívají také potíže s představivostí. Mohou mít narušené chování, projevují se často kýváním tělem, různými pravidelnými pohyby, manipulací s rukama apod.

Zařazení žáků do skupin

(přejato z klasifikace pro maturitní zkoušku pro účel závěrečné zkoušky)

- **ZP-1** – do skupiny 1 jsou zařazeni žáci se zrakovým postižením, kteří nemají obtíže (nebo jen mírné) se čtením běžného textu (bez úprav) a jejichž písemný projev není důsledky postižení ovlivněn nebo je ovlivněn mírně. Žáci pracují stejně jako žáci s jinými druhy postižení se zkušební dokumentací bez úprav.
- **ZP-2-14-26/BR** – skupina 2 jsou žáci se zrakovým postižením, kteří mají vážnější obtíže se čtením běžného textu (bez úprav) a s psaním jako s fyzickou aktivitou. Žáci pracují s upravenou zkušební dokumentací, která má zvětšené písmo vel. 14 b, 16 b, 20 b, 26 b, případně je psána podle potřeby v Braillově písmu.
- **ZP-3-14-26/BR** – skupina 3 jsou žáci s těžkým zrakovým postižením nebo souběžným postižením více vadami. Tito žáci mají vážnější obtíže se čtením běžného textu (bez úprav) a s psaním (jako s fyzickou aktivitou). Vzhledem k důsledkům svého postižení potřebují ke čtení, psaní nebo k dalším činnostem souvisejícím s maturitní zkouškou, upravenou zkušební dokumentaci. Úpravy jsou obdobného charakteru jako úpravy dokumentace pro skupinu 2. V mnoha případech je využívána služba asistenta.

Úprava zadání ZZ pro žáky se sníženou schopností zrakového vnímání

Formální uzpůsobení grafické podoby zadání všech částí ZZ podle individuálních potřeb žáka

- Formální úpravy zahrnují vizuální optimalizaci stránky pro lepší orientaci v textu (zvýraznění logické struktury textu typograficky názorným způsobem), zarovnání textu pouze z levé strany, použití zvětšeného bezpatkového písma s možností volby ze čtyř nabízených velikostí – 14, 16, 20 a 26 b., zvětšené řádkování.

Některé výchozí texty mohou být členěny pro větší přehlednost na kratší celky, v textech jsou odstraněny grafické prvky, které plní pouze doprovodnou estetickou funkci. Ponechané grafické prvky jsou upraveny tak, aby byly dostatečně velké a aby obsahovaly doplnění o písemný komentář. Prvky by měly být nestínované, se silnější konturou, jednoduché, barevně výrazné a kontrastní s případným zvýrazněním důležitých částí.

- Úpravy po formální stránce by měly zahrnovat rozdělení úloh do menších posloupných kroků, některé úkoly, které jsou žákovi z důvodu omezení nedostupné, by měly být upraveny, výjimečně i nahrazeny.

Příklady:

- Zvětšené písmo vel. 14, 16, 20, **26** bodů, bezpatkové písmo (Arial), zvětšení řádkování, zvětšení odsazení znaků
- Braillovo písmo
- Elektronická verze umožní žákovi převod zadání na hlasový výstup pomocí softwaru
- Asistence při orientaci v zadání

Úprava zadání ZZ pro žáky se sníženou schopností zrakového vnímání

Pro editaci a formální úpravy zadání ZZ ve formátu pdf slouží příslušný software, např.

- <http://www.pdfonline.com/pdf-to-word-converter/>
- <http://www.conved.com/cs>
- <https://www.pdfword.com/>
- <http://www.pdf2epub.com/>

Je důležité zmínit, že software pro hlasový výstup neumožňuje čtení dokumentu v PDF.

Pro hlasovou podobu zadání ZZ slouží příslušný software, např.:

- NVDA se syntetizérem Vocalizer - odečítač obrazovky s kvalitním hlasovým výstupem v češtině.
- NVDA je otevřený, volně šiřitelný odečítač obrazovky pro nevidomé, který si získává stále větší popularitu pro svou dostupnost, možnost použití v prakticky jakémkoli počítači a podporu široké škály populárních aplikací.

Pro žáky je možné využít tisk zadání formou reliéfního tisku, např.:

- P.I.A.F. - tepelná tiskárna reliéfní grafiky
- P.I.A.F. je stroj pro výrobu reliéfních obrázků na speciální (vzpěňovací) papír. Produktem je hmatný obrázek, který věrně kopíruje černotiskovou konturu předlohy a umožňuje zrakově postiženým uživatelům zlepšit vnímání obrázků či získat prostorovou představu.

Úprava průběhu ZZ pro žáky se sníženou schopností zrakového vnímání

Uzpůsobení průběhu jednotlivých zkoušek ZZ podle individuálních potřeb žáka

Příklady:

- Navýšení časového limitu v rozmezí 25-100%
Poznámka: navýšení o 100% u písemné zkoušky znamená trvání zkoušky v délce 8 hodin. Navýšení o 100% u praktické zkoušky znamená, že např. u oborů s třídní zkouškou, trvá zkouška až 6 dní. Takový limit může pro žáka znamenat naopak nadměrnou zátěž, proto by písemná zkouška mohla být rozdělena do dvou dnů po čtyřech hodinách a praktická zkouška by mohla být zorganizována tak, že po 3 dnech konání žák bude mít jeden den volna, případně bude mít víkend, a poté bude absolvovat další 3 dny zkoušky.
- Kompenzační pomůcky
Příklad: elektronické nebo optické lupy, zpracování písemné zkoušky na PC
- Asistence
Příklad: orientace v zadání ZZ, organizace pracoviště (materiál a pomůcky) pro praktickou ZZ, čtení zadání, zápis odpovědí

Pravidla komunikace s těžce zrakově postiženými žáky

Pokud vstoupíme do učebny, ve které se nachází žák zrakově postižený, dáme mu to zřetelně na vědomí. Také žáka vždy upozorníme na to, když místnost opouštíme. Chováme se přirozeně a nenuceně.

Pomáháme pouze tam, kde je to nutné, a to způsobem taktním a nenápadným. Pomoc nabízíme, ale nikdy nevnucujeme. Neprojevujeme soucit a netážeme se žáka na příčiny zrakového postižení. Žáka oslovujeme (i zdravíme) jako první, protože nás nevidí a nemusí naši přítomnost tušit.

Při hovoru je důležité nepoužívat k označení místa výrazy typu "tady", "tam". Musíme situaci popsat, např.: "Po levé ruce se nachází..." Je vhodné žáka doprovodit k volnému místu v lavici a říci mu, kde přesně leží příslušné pomůcky, apod.

Procesy vedoucí k uzpůsobení podmínek žáka při konání ZZ

- Vzdělávací potřeby žáků zjišťuje školské poradenské zařízení, které rovněž vypracovává odborné posudky a návrhy opatření pro školu. Ke vzdělávacím potřebám žáka přihlíží škola po celou dobu studia a přizpůsobuje průběh a organizaci vzdělávání a závěrečných zkoušek v souladu s doporučením příslušného poradenského zařízení (PPP/SPC).
- Konkrétní opatření k uzpůsobení podmínek konání ZZ pro žáka navrhují učitelé, kteří žáka dlouhodobě vzdělávali a znají jeho speciální vzdělávací potřeby. Využívají k tomu odborného posudku školského poradenského zařízení, u kterého je žák evidován, a který je uložen ve škole. Návrh opatření ke konání ZZ by měl žákovi při závěrečné zkoušce zajistit takové podmínky, na které byl zvyklý v průběhu vzdělávání. V kompetenci ředitele školy je tento návrh písemně odsouhlasit.
- Je-li to zapotřebí (např. u těžších typů a stupňů zrakového postižení), mohou zákonní zástupci žáka, příp. učitelé žáka se souhlasem jeho zákonných zástupců, požádat pracovníky PPP/SPC o vypracování posudku vztahujícího se přímo k uzpůsobení podmínek závěrečné zkoušky. Není to ovšem povinností, protože při případné kontrole předloží škola kontrolním orgánům standardní posudek z PPP/ SPC, návrh opatření ke konání ZZ zpracovaný učiteli žáka odsouhlasený a podepsaný ředitelem školy.

Procesy vedoucí k uzpůsobení podmínek žáka při konání ZZ

Úprava vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami dle § 16 bod 2 odst. C zákona č. 561/2004 Sb.

- Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a **při jeho ukončování** stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Délku středního a vyššího odborného vzdělávání může ředitel školy ve výjimečných případech jednotlivým žákům nebo studentům se zdravotním postižením prodloužit, nejvýše však o 2 roky.

Příklad úprav zadání pro praktickou zkoušku

- Zvětšení textu (24 b), tučně, odsazené zleva, zjednodušení struktury textu – **viz následující snímek**

Rekondiční a sportovní masér

Praktická zkouška - Téma č. 1

Zadání:

Proved'te sportovní masáž horní končetiny.

Proved'te sportovní masáž šíje.

- **Připravte pracoviště a masérské pomůcky.**
- **Komunikujte s klientem.**
- **Doporučte klientovi vhodný masážní prostředek.**
- **Prakticky proved'te masáže.**
- **Sdělte klientovi závěrečná doporučení.**
- **Proved'te vyúčtování služeb.**